

Dyslexiebeleid IJsselvallei

HOORDSTUK 1. Inleiding

Op De IJsselvallei zijn we van mening dat goed kunnen lezen een van de belangrijkste pijlers is voor schoolsucces. Daarom is het volgens ons essentieel om voor leerlingen met hardnekkige lees- en spellingproblemen een duidelijk beleid op papier te hebben. Dit protocol is bedoeld voor leerkrachten, leerlingen en ouders van De IJsselvallei. Overal waar in dit document “ouders” staat, kan ook “verzorger(s)” gelezen worden. Dit Dyslexiebeleid is een levend document en zal aangepast worden op het moment dat er nieuwe ontwikkelingen zijn op het gebied van lees- en spellingproblemen.

HOORDSTUK 2. Achtergrondinformatie

Wat is dyslexie?

Het verschijnsel dyslexie werd al meer dan honderd jaar geleden voor het eerst beschreven en wordt nog steeds door verschillende wetenschappers onderzocht. Bij neurologen gaat het om onderzoek naar oorzaken van dyslexie op lichamelijk gebied, zoals hersenstructuur en erfelijkheid. De neuropsychologen onderzoeken hersenactiviteiten, zoals het samenwerken van de linker en rechterhelft van de hersenen. En leertheoretici ten slotte bestuderen vooral de kenmerken van het lezen en spellen.

Oorzaken van dyslexie

De precieze oorzaak van dyslexie weten we nog niet helemaal, maar wel is duidelijk dat het zich afspeelt in de hersenen. Het lijkt erop dat het hersengebied waar klanken aan schrifttekens worden gekoppeld, te zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is. De klankcodes worden daardoor onvolledig of incorrect in de hersenen verwerkt en minder goed in het geheugen opgeslagen. Het gevolg is dat deze ook minder goed uit het geheugen zijn op te halen om gekoppeld te worden met het woordbeeld. Duidelijk is dat mensen met dyslexie problemen hebben met de fonologische verwerking van taal en/of het snel benoemen van woorden. Het staat vast dat bij dyslexie sprake is van een erfelijke factor. Een leerling die één ouder heeft met dyslexie, heeft 40 tot 50% kans er ook aanleg voor te hebben. Bij twee dyslectische ouders ligt dit percentage rond de 80% (Steunpunt Dyslexie, 2014).

Gevolgen van dyslexie

De gevolgen van dyslexie spelen niet alleen op de basisschool, maar ook tijdens een studie of beroepsopleiding en later op de werkvloer. In de huidige maatschappij is dyslexie dan ook een serieuze handicap of belemmering. Belemmeringen in het onderwijs In het onderwijs moet veel gelezen en geschreven worden. Dit heeft ernstige gevolgen voor het volgen van onderwijs en belemmert leerlingen om hun capaciteiten te ontwikkelen. Veel leerlingen met dyslexie kiezen ook een onderwijsniveau dat lager is dan ze op grond van hun intelligentie aan kunnen. Sociaal-emotionele problemen Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij een leerling zwaar ondermijnen. Het kan tot frustraties leiden, als de leerling voldoende intelligent is, maar het technisch lezen niet onder de knie krijgt. Terwijl bij klasgenoten het leerproces probleemloos lijkt te verlopen. Ook

kunnen motivatieproblemen ontstaan waardoor leerlingen geen zin meer hebben om het lezen te blijven oefenen. Echter, extra oefening is juist nodig om een minimaal leesniveau te halen.

HOOFDSTUK 3. Onze visie op dyslexie.

Vooroordelen

Dyslexie is geen luiheid van leerlingen, geen gebrek aan intelligentie en geen modeziekte die bedacht wordt door veeleisende ouders. Ook is dyslexie geen speciale gave. Al kunnen leerlingen met dyslexie, net als andere leerlingen, wel talenten hebben op andere gebieden. Het is dan de kunst die talenten een kans te geven.

Onzichtbare handicap

Dyslexie heeft niet alleen gevolgen voor het leren van de talen, maar ook voor vakken waar veel lezen bij te pas komt. Leerlingen met dyslexie moeten daar, in vergelijking met hun klasgenoten met eenzelfde intelligentie, onevenredig veel energie in steken. Het is daarom van belang bij alle vakken rekening te houden met de lees- en spellingsproblemen en niet alleen bij de taalvakken en zoveel mogelijk compenserende maatregelen te treffen (Steunpunt Dyslexie, 2014).

HOOFDSTUK 4. Signaleren van dyslexie

Signaleren door de groepsleerkracht

In het proces van signalering van dyslexie wordt de eerste stap genomen door de groepsleerkracht. Deze signalering kan plaatsvinden op basis van het Leerlingvolgsysteem van Cito. Alle leerlingen van De IJsselvallei maken meerdere Citotoetsen per jaar, waarin de ontwikkeling of stagnatie van de vaardigheden zichtbaar wordt. Een overzicht van al deze toetsen en de toets momenten is beschikbaar bij de groepsleerkracht of intern begeleider. Op het moment dat de groepsleerkracht (hardnekkige) spelling- en leesproblemen heeft gesignaleerd zal dit gemeld worden aan de intern begeleider. Signalen van dyslexie zijn al vanaf jonge leeftijd te herkennen en worden hieronder beschreven.

Signalen in groep 1 en 2

Het klinkt vreemd om een kind dyslectisch te noemen, wanneer het nog niet heeft leren lezen. Toch kan in de kleuterperiode al worden vastgesteld bij welke kinderen de ontwikkeling in geletterdheid dreigt te stagneren.

Bij kleuters, die later dyslexie blijken te hebben, zien we het volgende:

- Ze hebben moeite om klanken in woorden op de juiste volgorde te plaatsen.
- Ze kunnen woorden of zinnen niet precies (na)zeggen.
- Ze kennen weinig feiten en begrippen, zoals links en rechts, kleuren, dagen van de week.
- Ze onthouden moeilijk versjes en liedjes.

NB: het is overigens niet zo dat kleuters die hier moeite mee hebben ook automatisch dyslectisch zijn!

Signalen in groep 3

Leerlingen met leesproblemen in groep 3 hebben problemen met het omzetten van een geschreven letterreeks in de corresponderende klankcode. Woorden worden vaak traag en/of fout gelezen. De oorzaak hiervan ligt meestal in een zwak fonemisch bewustzijn of geringe letterkennis. Leerlingen die moeite hebben met lezen, proberen hun problemen te ondervangen door vast te houden aan een spellende leesstrategie, een radende leesstrategie of een combinatie van beide strategieën.

Bij het leren lezen zien we bij dyslectici het volgende:

- Ze kunnen de klank bij een letter moeilijk onthouden.
- Ze verwarren letters, die op het eerste gezicht en/of het gehoor op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, v/w, u/eu/ui, a/aa).
- Ze kunnen de eerste woordjes moeilijk onthouden.
- Ze lezen te veel 'letter voor letter' of haperen bij het lezen.

De kenmerken en strategieën die genoemd zijn bij groep 3, zie je ook vaak terug bij leerlingen die zich in het proces van het voortgezet technisch lezen en spellen bevinden (groep 4 t/m 8). De problemen kunnen echter ernstiger worden. Er worden steeds hogere eisen gesteld aan de lees- en schrijfvaardigheid van leerlingen in de midden- en bovenbouw. Bovendien komt de nadruk ook steeds meer op het begrijpen van de tekst te liggen.

Bij dyslectici zien we de volgende leesproblemen voorkomen:

- Ze laten woorden weg, voegen ze toe of maken er soms andere woorden van.
- Ze verwarren tekens die op elkaar lijken (bijvoorbeeld: m/n, b/d, z/s, v/w, u/eu/ui).
- Ze lezen een ander woord dan er staat, maar het woord betekent wel ongeveer hetzelfde (bijvoorbeeld: kat = poes).
- Ze 'gokken' veel of lezen juist te veel 'letter voor letter'.
- Ze vinden lezen moeilijk of hebben er zelfs een hekel aan. Bij dyslectici zien we de volgende schrijf- en spellingsproblemen voorkomen:
- Ze halen letters die op elkaar lijken door elkaar (bijvoorbeeld: m/n, b/d, s/z, v/w, f/v, u/eu/ui).
- Ze draaien letters om (bijvoorbeeld: ei = ie, ui = iu).
- Ze laten letters en woorden weg of voegen ze juist toe.
- Ze schrijven woorden op zoals ze klinken (de=du).
- Ze kennen vaak wel regels voor het spellen, maar gebruiken ze niet tijdens het schrijven.
- Ze maken nog meer fouten in hun eigen verhalen. Bij dyslectici zien we de volgende problemen bij rekenen en/of de zaakvakken voorkomen:
- Door het lage leestempo hebben ze moeite bij het begrijpen van de zaakvakken, waarbij juist veel gelezen moet worden.
- Ze hebben moeite met 'rijtjes leren' bij aardrijkskunde of geschiedenis.

- Ze keren cijfers om (31=13).
- Bij het hoofdrekenen worden fouten gemaakt doordat de 'tussenstappen' worden vergeten.
- Ze hebben moeite met het uit het hoofd leren van de tafels.
- Ze maken veel schrijffouten in hun aantekeningen en werkstukken.
- Engelse woorden opschrijven is moeilijk.

Taak Interne Begeleider

Wanneer screening, toetsen, observatie of leerlingbespreking aanleiding geeft tot een vermoeden van dyslexie wordt de leerling met de Intern Begeleider besproken. Zo nodig doet de Intern Begeleider aanvullend onderzoek, gericht op de onderwijsbehoeften van de leerling. De intern begeleider van De IJsselvallei is Jacqueline Meijerink. Ouders worden voor het onderzoek op de hoogte gesteld en krijgen de resultaten achteraf aangereikt en toegelicht door de leerkracht.

De IJsselvallei werkt in de klassen met verschillende zorgniveaus, te weten:

- Leerlingen die weinig instructie nodig hebben
- Leerlingen die profiteren van een goede instructie
- Leerlingen die naast de goede instructie ook verlengde instructie en / of pre-teaching nodig hebben en meer tijd nodig hebben om te oefenen.

De leesmethodes die op De IJsselvallei gebruikt worden (Veilig Leren Lezen en Estafette) sluiten hierbij aan.

HOOFDSTUK 5. Extra hulp.

De groepsleerkracht intensiveert het lees- en/of spellingonderwijs door uitbreiding van instructie- en oefentijd. Dit geldt voornamelijk voor de leerlingen die scoren op een IV- of V niveau. Hierbij worden de reguliere methodes ingezet die De IJsselvallei hanteert). Bovendien lezen de kinderen boeken, leesteksten en woordrijtjes die bij hun AVI-niveau passen.

Ondanks die extra hulp gaan sommige leerlingen onvoldoende vooruit. Voor die leerlingen wordt daarom een jaar lang, één uur per week, extra instructie gegeven voor het technisch leren lezen met de daarvoor goedgekeurde aanpakken Connect en Ralfi. Als deze periode ten einde loopt zal worden geëvalueerd wat de opbrengsten waren van deze aanpak. Mocht nu blijken dat er, ondanks de intensieve begeleiding, onvoldoende sprake is geweest van vooruitgang, dan komt de leerling in aanmerking voor vergoed dyslexie onderzoek. Dit komt voor bij 4% van de leerlingen (Steunpunt Dyslexie, 2014). In dit geval zullen de ouders weer uitgenodigd worden voor een gesprek.

Soms vermoeden we in groep 1 en 2 al dat een leerling dyslectisch zou kunnen zijn. In die gevallen wordt de zogenaamde “voorschotbenadering” ingezet. De leerling krijgt al voor-oefeningen voor groep 3, zodat het kind, wanneer het echt naar groep 3 gaat, de eerste leeslessen herkent. Hierdoor is de kans op succes bij de leeslessen groter.

HOOFDSTUK 6. Dyslexie Onderzoek.

Uitgangspunten

De diagnose "dyslexie" kan niet door de leerkracht of de intern begeleider zelf vastgesteld worden. Als de leerling voldoet aan de criteria voor vergoed dyslexie-onderzoek, dan zal de school doorverwijzen naar een dyslexiedeskundige. Dit gebeurt via het CJG van de Gemeente Heerde. De deskundige zal de diagnose al dan niet vaststellen na een combinatie van verschillende onderzoeken. Als dyslexie is geconstateerd, dan zal de deskundige een dyslexieverklaring opstellen. Deze verklaring geeft recht op verschillende aanpassingen in het onderwijs. Wanneer uit onderzoek blijkt dat we te maken hebben met een zeer ernstig dyslectische leerling, dan komt het in aanmerking voor behandeling door instanties die door de gemeente aangewezen zijn.

De school verleent alle medewerking aan de aanvraag voor dyslexie onderzoek. Dit onderzoek wordt vaak in groep 5 gedaan, zodat bij ernstige dyslexie in groep 5 en 6 de behandeling plaats kan vinden. Op deze leeftijd profiteert de leerling daar optimaal van.

De spelling wordt door de behandelaar opgepakt. De school heeft daarover contact met de behandelaar en sluit daarbij aan.

Soms zijn er ook op andere gebieden afspraken nodig. Dat wordt per kind bekeken en overlegd met leerling en ouders.

Accepteren en Begrijpen

Het accepteren van de problemen van het kind met dyslexie vormt de basis voor elk handelingsplan. Dyslectici blijven immers altijd op de een of andere manier moeite houden met onderdelen van de schoolvakken. Het is heel belangrijk dat het kind en de omgeving weten dat het bepaalde problemen heeft als gevolg van dyslexie. Naast acceptatie is het begrijpen van de problemen van de dyslecticus de basis voor het handelen. Dit geldt zowel voor het kind zelf als voor de leerkracht en de ouders.

Compenseren en Dispenseren

Belangrijke hulp die kinderen met dyslexie kunnen krijgen, is gericht op het omzeilen van hun problemen. Dat wil zeggen dat ze gebruik leren maken van hun sterke kanten om problemen te vermijden of verminderen. Zo kunnen bij het aanleren van de lettertekens plaatjes en gebaren tot steun worden gegeven. Een maatje kan helpen bij het voorlezen van teksten. Voor bepaalde taken krijgt een dyslecticus dispensatie (minder werk maken, meer tijd hebben of iets niet hoeven doen).

Hulpmiddelen

Om de leerling minder leerkracht afhankelijk te maken, is het handig om gebruik te maken van voorleessoftware. Wanneer ouders voor een laptop zorgen met een Sprint (plus) stick, zorgt de school ervoor dat de schoolboeken via de laptop voorgelezen kunnen worden. Hiervoor worden de materialen van Dedicon aangeschaft.

Als ouders niet de financiële mogelijkheden hebben om een laptop aan te schaffen, kan contact gezocht worden met de Stichting Leerhulp (www.stichtingleerhulp.nl).

HOOFDSTUK 7. Aanpassingen door de groepsleerkrachten m.b.t kinderen met een dyslexieverklaring:

Afspraken:

Leraren op de IJsselvallei...

- Geven bij schriftelijke toetsen meer tijd of passen de hoeveelheid stof aan.
- Staan hulpmiddelen toe, zoals ingesproken boeken en kaarten met aandachtspunten (zoals spellingregels).
- Zorgen dat leerlingen bij de IEP-Eindtoets meer tijd krijgen, de opgaven op cd kunnen beluisteren en/of de opgaven in groot formaat krijgen (aanschaffen), volgens het op dat moment geldende examen protocol.
- Geven korte, individuele instructies en controleren of deze zijn opgepikt.
- Zorgen voor een overzichtelijke lay-out.
- Geven leerlingen de tijd om hun kennis toe te passen bij spelling en laten bijvoorbeeld alleen de oneven zinnen schrijven tijdens een dictee.
- Tonen begrip voor de problemen en geven soms pre-teaching.
- Laten leerlingen gebruik maken van tafelbladen (tafelkennis beklijft vaak moeizaam) en laten hen zoveel mogelijk op papier uitrekenen.
- Rekenen spelfouten die meerdere keren worden gemaakt als één fout.
- Besteden extra aandacht aan het selecteren van geschikte boeken voor dyslectische leerlingen.
- Laten dyslectische kinderen nooit onvoorbereid iets hardop voorlezen in de klas.
- Regelen een voorleesmaatje voor de leerling.

Werkhouding

Leraren op de IJsselvallei versterken eigenwaarde en zelfvertrouwen, door...

- Zelfvertrouwen actief te vergroten bij schoolwerk en via gesprekken.
- Te vertellen wat de leerling goed kan op school en daarbuiten.
- Positieve gesprekjes met de leerling te houden.
- Soms het aantal goed aan geven i.p.v. aantal fout.
- Een klassengesprek over dyslexie te houden.
- Bij beoordelingen rekening houden met de problematiek.
- Bijzondere kwaliteiten of activiteiten van de leerling in de groep benadrukken.
- Succes te beogen bij opdrachten.
- Motivatie en betrokkenheid te bevorderen.
- Boeken over dyslexie (voor) te lezen, zoals "De smoezenkampioen" van Carry Slee.

Verbeteren van de taakaanpak:

Op De IJsselvallei helpen we de kinderen door...

- De hoeveelheid werk verminderen.
- Meer tijd geven bij complexe taken.
- Complexe taken leren in stappen aan te pakken.
- In principe geen extra huiswerk geven

Concentratie bevorderen:

Leraren op de IJsselvallei zorgen voor...

- Een rustige werkomgeving.
- Afwisseling in taken bij vermoeidheid.
- Het helpen herkennen van vermoeidheid.
- De keuze om apart te kunnen zitten tijdens het werken.

Adviezen aan de ouders:

Leraren op de IJsselvallei...

- Praten regelmatig met het kind en/of de ouders over hoe het op school gaat.
- Maken concrete afspraken met de ouders.
- Stellen het zelfvertrouwen van het kind centraal in deze gesprekken.

HOOFDSTUK 8. Dyslexie en Zorgverzekering Vergoedingen dyslexiezorg

Samenwerking met ouders

Wij vinden de samenwerking tussen school en ouders erg belangrijk. Om dyslexie tijdig te kunnen signaleren wordt gevraagd of er dyslexie in de familie voorkomt. (Masterplan Dyslexie en Expertisecentrum Nederlands, 2012) Op het moment dat er sprake is van een vermoeden van dyslexie worden de ouders ingelicht en uitgenodigd voor een gesprek met de leerkracht en eventueel de intern begeleider.

Gesprek

In dit gesprek komen de volgende punten aan bod:

- Achtergrondinformatie (dyslexie in familie, achtergrond leerling enz.).
- Verder informeren over achterstand na het doorlopen van het zeer intensieve arrangement.
- Meer informatie over dyslexie.
- Handreikingen voor begeleiding thuis om de tijd tussen signalering en diagnostisering te overbruggen. (Zie bijlage: Extra oefenen & tips voor thuis).
- Zodra er dyslexie is gediagnostiseerd, zullen de handreikingen plaats maken voor het 'huiswerk' van de externe leesbegeleiding.
- Adviseren met betrekking tot een externe leesbegeleiding (zie paragraaf 8: begeleiding leerling dyslexie: informatie orthotheek). Overdracht aan het voortgezet onderwijs Op het moment dat een dyslectische leerling doorstroomt naar het voortgezet onderwijs draagt De IJsselvallei de zorg voor overdracht van benodigde informatie over in het Overstap Service Onderwijs-dossier (OSO). Daarin wordt aangegeven welke specifieke onderwijsbehoeften de leerling heeft en welke hulp tot dan toe is geboden. Ouders zijn verantwoordelijk voor het overdragen van de dyslexieverklaring aan het Voortgezet Onderwijs.

HOOFDSTUK 9. Informatiebronnen

Ouders en leerkrachten kunnen hun kennis over dyslexie vergroten door gebruik te maken van de volgende informatiebronnen.

Websites

www.steunpuntdyslexie.nl

www.masterplandyslexie.nl

www.kwaliteitsinstituutdyslexie.nl

www.leesletters.nl

www.taalonderwijs.nl/dyslexie

www.onderwijzorgnederland.nl

www.onderwijsadvies.nl

www.nrd.nu

www.dedicon.nl

Literatuur

- Paternotte, A. (2009). Houvast bij leesproblemen en dyslexie op de basisschool (Een leidraad voor ouders). Bilthoven: Balans/Steunpunt Dyslexie
- Tom Braams (2009). Kinderen met dyslexie; een gids voor ouders. Amsterdam: Boom Uitgeverij. Kinderboeken
- Schakel-reeks, uitgeverij Inktvis
- Kokkel-reeks, uitgeverij Inktvis
- www.yoleo.nl (Digitale boeken waarbij het lettertype en grootte aangepast kunnen worden.)
- www.superboek.nl (Digitale boeken die voorgelezen worden.) Bronvermelding
- Deducion. (2014). Deducion Educatief. Opgeroepen op januari 2014, van <http://educatief.dedicon.nl/>
- Examens, C. v. (2014). Kandidaten met beperkingen. Opgeroepen op januari 2014, van Examenblad: www.examenblad.nl
- Masterplan Dyslexie en Expertisecentrum Nederlands. (2012). Leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs. Nijmegen: Masterplan Dyslexie en Expertisecentrum Nederlands.
- Steunpunt Dyslexie. (2014). Informatie over dyslexie. Opgeroepen op januari 2014, van Steunpunt Dyslexie: www.steunpuntdyslexie.nl